

Muzeul Taranului Roman

- *Prezentare generala* -

Pe baza Decretului Regal nr. 2777 din 13 iulie 1906, semnat de Regele Carol I, Mihail Vladescu, inspiratul ministrul al cultelor din acea vreme, il numeste pe Al. Tzigara-Samurcas director al Muzeului de Etnografie, de Arta Nationala, Arta Decorativa si Arta Industrială, care a functionat pe locul fostei monetarii a statului pana in 1912, cand se pune piatra de temelie a ceea ce avea sa devina cladirea “neo-romaneasca” a Muzeului de la Sosea – cum il vor alinta multa vreme bucurestenii. Dar finalizarea constructiei va astepta cateva decenii, avand de infruntat adversitatile vremurilor si ale oamenilor. De la inceputul secolului al XX-lea si pana in prezent, Muzeul de la Sosea a fost insa permanent in actualitate, istoria sa insotind si reflectand constructia nationala si vicisitudinile sale.

Aceasta istorie incepe, intr-un fel, inainte de infiintarea institutionala a muzeului, curand dupa aparitia Principatelor Unite. In aceasta perioada de inceput al constructiei nationale, Taranul devine deja o referinta simbolica centrala a identitatii noastre iar cultura taraneasca incepe sa-i intereseze tot mai mult pe oraseni. Pentru a da un impuls “industriei casnice”, ce suferea din pricina concurentei produselor straine (la moda si, in plus, mai ieftine, fiind create industrial), Al. I. Cuza da in 1863 o ordonanta pentru organizarea unor expozitii in care sa intre si produse ale industriei casnice taranesti. Astfel, la 20 mai 1863, se deschide la Obor, sub conducerea lui Ion Ionescu de la Brad, “expositiunea nationala de la Mosii de vite, de flori, de legume, de produse agricole si industriale”. Apar primele colectii private, expozitii nationale si participari ale Romaniei la expozitiile universale. Incepe sa se puna deja problema unui muzeu national, care sa adaposteasca in special produsele artistice ale poporului roman.

“Pentru a schita un arbore genealogic trebuie sa desemnezi mai intai niste stramosi” – nota Irina Nicolau, povestind istoria Muzeului National al Taranului Roman. Iar acest stramos indepartat a fost Muzeul National de Antichitati (infiintat in 1864 de acelasi Al. I. Cuza). Aici se va organiza in 1875, la propunerea lui Titu Maiorescu, “o sectiune deosebita in care sa se expuna lucrarile de arta textila facute in tara: imbracaminte, covoare, panzarii, postavuri etc.”. Exponatele vor proveni, in principal, din colectia locotenent-colonelului Dimitrie Pappasoglu, care organizase deja, in 1864, un mic muzeu intr-un pavilion al casei sale. O serie de obiecte din colectiile MTR dateaza din acea perioada.

Aceste prime incercari muzeale se fac insa fara nicio ordine si fara o viziune muzeografica propriu-zisa, ceea ce il va face pe Tzigara Samurcas sa se intrebe, retoric: “Suntem vrednici de un muzeu national?”. Si sa se straduiasca o viata intreaga pentru a raspunde afirmativ si a realiza acest deziderat al unui “adevarat muzeu national”.

Prima sa forma este aceea a “Muzeului de Etnografie, de Arta Nationala, Arta Decorativa si Arta Industrială” – denumire pe care Tzigara-Samurcas o considera “prolixa si inutil de complicata”. Viziunea despre menirea si amenajarea unui asemenea muzeu se decanteaza in timp, fiind exprimata si prin schimbarea denumirii muzeului in “Muzeul de Etnografie si Arta Nationala” iar apoi in “Muzeul de Arta Nationala Carol I”. Arta taraneasca devenise nationala !

Muzeul de la Sosea isi va continua periplul istoric si dupa schimbarile fundamentale de dupa cel de al doilea razboi mondial. Evitand la limita sa devina cazarma a “armatei eliberatoare”,

cladirea se va transforma, incepind cu 1953, in Muzeul Lenin-Stalin, apoi al Partidului Comunist Roman, a Miscarii Revolutionare si Democratice din Romania, pentru a ajunge tot mai mult, in ultimii ani de regim comunist, un fel omagiu muzeal al presedintelui Nicolae Ceausescu. Colectiile vor fi alungate din sediul lor, adunate o vreme in cladirea palatului Stirbey din Calea Victoriei, unde vor alcatui Muzeul de Arta Populara al Republicii Socialiste Romania sub conducerea lui Tancred Banateanu, iar apoi ingramadite in depozitele Muzeului Satului. Aici vor astepta, intr-o relativa uitare, vremuri mai bune.

Acestea vor veni imediat dupa revolutia din 1989. Pe 5 februarie 1990, un nou ministru inspirat, Andrei Plesu, face un nou act intemeietor numindu-l – si la recomandarea insistenta a lui Dan Haulica – pe pictorul Horia Bernea director al nou (re)infiintatului Muzeu al Taranului Roman.

„Incepem sa facem liste de nume pentru noul muzeu – isi aducea aminte Irina Nicolau, una dintre principalele colaboratoare ale lui Horia Bernea, in jurnalul sau. Cum sa-i spunem? Cum e mai potrivit? Doamne, pentru ce nu am pastrat hartia ! Stiu precis ca Horia le numerotase si ca ajunsese la vreo douazeci si ceva de nume. Muzeul Taranului Roman lui i-a scapat, dar nu-i placea. Dupa cateva ceasuri a fost ales tocmai acest nume care, cel putin in primii ani, pe multi i-a enervat. Taran? Este peiorativ, pretindeau francezii. Roman? Este limitativ si politic incorect, pretindeau altii. Mai tarziu ne-a parut si noua rau ca nu i-am zis Muzeul Taranului, pur si simplu.” Iar mai departe: „Dupa un an si ceva, inca ne mai luptam sa adaugam numelui un subtitlu – Muzeu national de arte si traditii. Renuntam. Tot raul spre bine: am fi intrat intr-o familie de muzee europene cu care nu avem nimic in comun”.

Intr-adevar, Muzeul Taranului Roman nu este un “muzeu etnografic” in sensul clasic al cuvintului. Chiar dimpotriva. „Vom studia satul, omul actual, taranul asa cum este – declara Bernea –, dar vom intelege ce s-a intimplat numai daca avem, bine configurat, in muzeu, „modelul” – satul traditional”. Deschis la prefaceri si la „timpul prezent” pana la a fi scandalos pentru muzeografi clasici, Muzeul Taranului Roman tine deci sa pastreze o ancorare ferma si permanenta in acest „model” arhetipal. Numele muzeului poate induce astfel in eroare: nu este vorba despre un “muzeu de societate”, care sa prezinte cu fidelitate viata si creatia comunitatilor taranesti din anumite zone si epoci determinate ale tarii, ci despre ceea ce Irina Nicolau numea “omul traditional” iar Gabriel Liiceanu considera ca fiind „universalitatea de tip uman pe care o reprezinta taranul”. Muzeul Taranului Roman este astfel muzeul unei spiritualitati oarecum atemporale, de care initiatorii sai au fost in mod evident indragostiti si pe care au propus-o ca un reper posibil pentru lumea actuala .

Aceasta viziune mai degraba universalista decat particular-etnografica a adus, de fapt, marea recunoastere internationala din anul 1996: premiul EMYA pentru muzeul european al anului. Pe de alta parte, prin expozitiile temporare si colectiile sale vechi dar si recente, prin targurile sale deja traditionale si promovarea “produselor taranului roman”, prin activitatile sale cu copii si, in curand, cu varstnicii, prin diversitatea actiunilor sale culturale (lansari de carte si debateri, concerte si filme antropologice, colocvii si seri culturale etc.) Muzeul National al Taranului Roman incearca sa se pastreze permanent in actualitate.